Domoljubni radio

Portal domoljubnog radija

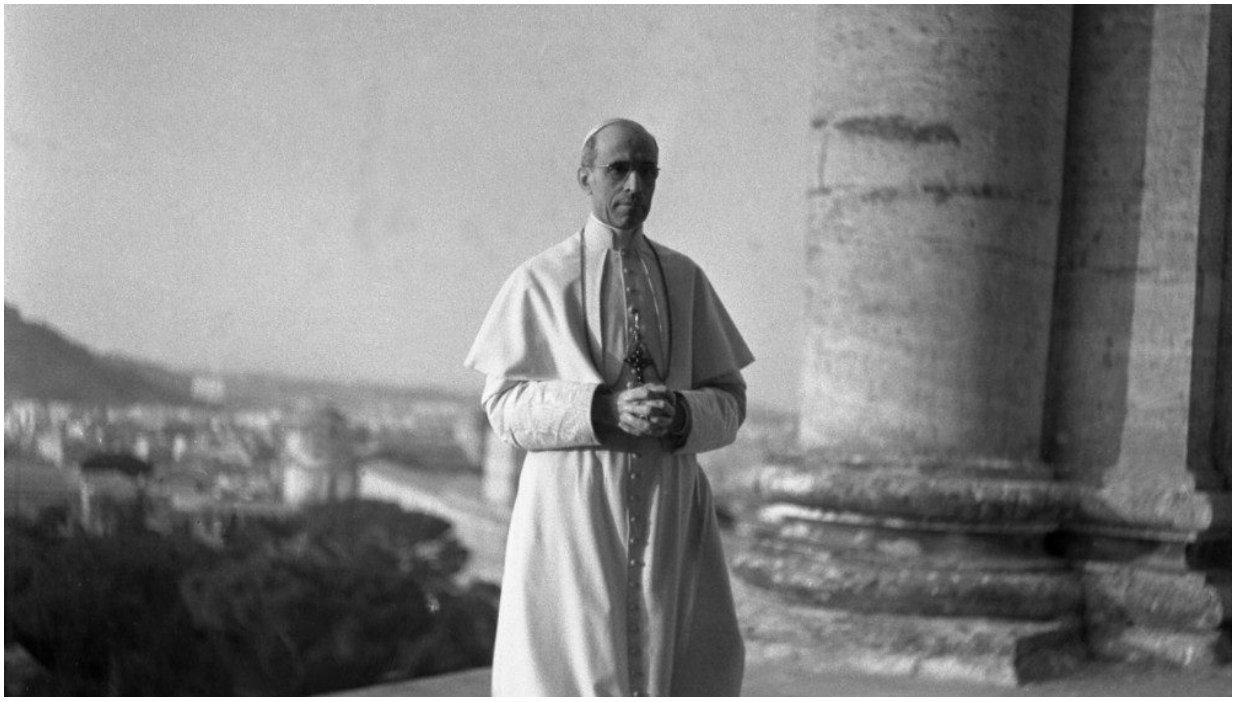
FELJTON – PAPA PIO XII. I VATIKANSKI APOSTOLSKI ARHIV (4/6)

Antun Brađašević · Friday, October 16th, 2020

Sveti Otac Pio XII. i naš sugovornik dr. sc. Stipe Kljaić / Foto: flick.com/privatna arhiva Stipe Kljaića

Povjesničar dr. sc. Stipe Kljaić:
„Pio XII. je bio jedan od najvećih papa 20. stoljeća“

Sveti Otac Pio XII. uspio je svojim utjecajem zaustaviti snažni prodor komunizma u zapadne europske zemlje nakon Drugog svjetskog rata. Prilike u zapadnoj Europi su bile takve da je nakon pada nacizma u Njemačkoj nastao golemi prostor za širenje komunističkog utjecaja. Sovjetski utjecaj u zapadnoj Europi nakon rata doživio je veliki zamah te mu se kao organizirana duhovna snaga suprotstavio upravo Pio XII. Smatrao je da ako padne Italija u ruke komunista da će domino-efektom doći pod komunizam i Španjolska i Francuska te tim redom cijela Europa.

Papa Pio XII. / Foto: Vatican Media

U ovome četvrtom (od ukupno šest) nastavku feljtona o papi Piju XII. i Vatikanskom apostolskom arhivu razgovaramo s mladim šibenskim povjesničarom dr. sc. Stipom Kljaićem (38), koji se kao jedini od naših povjesničara prijavio za znanstveno istraživanje u nekadašnjem Vatikanskom tajnom arhivu, a kojega je papa Franjo 28. listopada 2019. preimenovao u Vatikanski apostolski arhiv, kako mu je sada službeni naziv. Podsjetimo, odlukom pape Franje od 2. ožujka 2020. deklasificirani su arhivi koji obuhvaćaju pontifikat pape Pija XII. (1939. – 1958.). Dakle, Sveti Otac Franjo je osam godina prije isteka uobičajenog roka od 70 godina nakon smrti pape Pija XII. ukinuo tajnost dokumentima iz vremena dok je on bio na čelu Rimokatoličke Crkve.

Upravo je to razdoblje u povijesti Crkve, ali i sveukupne svjetske povijesti 20. stoljeća, uključujući i noviju hrvatsku povijest, jedan od glavnih predmeta zanimanja dr. sc. Stipe Kljaića u njegovim povijesnim istraživanjima. Inače, dr. Kljaić od ožujka 2010. godine radi kao znanstveni suradnik na Hrvatskom institutu za povijest, doktorirao je 2015. na temi „Intelektualci i hrvatski nacionalizam“ kod pokojnog profesora Ive Banca. Uz mnoge znanstvene radove, prikaze i članke, ovaj doktor povijesnih znanosti dosad je objavio dvije autorske knjige, od kojih je najpoznatija „Nikada više Jugoslavija – intelektualci i hrvatsko nacionalno pitanje“ (Zagreb, 2017.).

Podsjetimo, Vatikanski tajni arhiv osnovao je papa Pavao V. (pontifikat 1605. – 1621.) objedinjavanjem svih arhiva koji su se dotad čuvali u raznim vatikanskim uredima, a papa Lav XIII. (na čelu Crkve 1878. – 1903.) otvorio ga je, kao i Vatikansku biblioteku, znanstvenim radnicima i istraživačima, poglavito povjesničarima, neovisno o njihovim vjerskim ili društvenim svjetonazorima. Vatikanski apostolski arhiv danas se proteže po prilici na oko 85 kilometara polica, smještenih na dva kata, obuhvaća raspon od oko dvanaest stoljeća crkvene i svjetske povijesti, dakle, tamo se nalazi golema povijesna građa od 8. do 20. stoljeća.

Stipe Kljaić proučava odnose Crkve i države od studentskih dana / Foto: Privatna arhiva Stipe Kljaića

Nije moguće dobro razumjeti povijest bez proučavanja djelovanja Crkve*

Gospodine Kljaiću, vi ste prvi povjesničar iz Hrvatske koji je nakon Papine odluke o otvaranju javnosti Vatikanskog apostolskog arhiva iz pontifikata pape Pija XII. (1939. – 1958.) odlučio krenuti u Vatikan i istraživati to povijesno razdoblje te ulogu Crkve u svijetu u ratnom i poratnom razdoblju, o kojem se dosad malo znalo. Doduše, aktualna pandemija koronavirusa je, zasad, odgodila vaš odlazak u Arhiv. No, što vas je ponukalo na taj potez, odakle zanimanje za odnose Crkve i države u 20. stoljeću, poglavito za pontifikat Eugenia Pacellija odnosno pape Pija XII.?

– Imao sam već dogovoren odlazak u lipnju ove godine, no nažalost pandemija me spriječila u tome mojem naumu. Pripadam onim povjesničarima koji smatraju da nije moguće sasvim dobro razumjeti povijest i povijesna zbivanja bez proučavanja djelovanja vjerskih ustanova odnosno Crkve. Štoviše, smatram da se nikako ne smije zanemariti važnost utjecaja vjere na prostor politike i kulture bilo kojega razdoblja, bez obzira radilo se 20. stoljeću, kada je sekularizacija dovedena do najvećih razmjera. Ne uzimanje ovog aspekta iz prošlosti daje okljaštren pogled na povjesnicu bilo kojeg zapadnog naroda, ali ništa manje i parcijalan pogled na zapadnu civilizaciju u njezinoj ukupnosti. Uporno ustrajanje na pozitivističkoj metodi kao jedinoj relevantnoj, kao i uvjerenje da je nužno potisnuti utjecaj Crkve i kršćanstva iz javnog područja, imalo je snažnog utjecaja na samu istraživačku logiku povijesne znanosti u modernim vremenima. S druge strane, svjetovne ideologije su imale više nego jasne pretenzije da okupiraju poziciju kršćanstva, zbog čega ih neki autori često nazivaju tzv. političkim religijama. Jednako tako, one su htjele oponašati u svojim doktrinama, organizacijskim oblicima i ritualima samo kršćanstvo i Crkvu kao uzor, koliko god da su s njima kasnije dolazili u različite varijante sukoba. Postojali su i mnogi crkveni autori koji su svjetovne ideologije, ali i modernizam općenito sa svim svojim reperkusijama, promatrali i kao veliku kršćansku herezu. Tako da odnos Crkve i države u 20. stoljeću nije nimalo jednostavan kako se na prvi pogled čini. Moji prvi interesi o tome odnosu zaživjeli su za još studentskih dana prilikom pisanja seminarskih radnji, da bi početkom znanstvene karijere dobili dodatni zamah.

Koronakriza je usporila veliki istraživački projekt na kojem surađujem

* **Kakva je bila procedura koju ste morali proći da dobijete dopusnicu za istraživanje u Vatikanskom apostolskom arhivu? Naime, vi ste se za znanstveno istraživanje u Vatikanskom apostolskom arhivu prijavili prije nego se razbuktala koronakrize koja je paralizirala gotovo sve pore društva te je, logično, usporila i znanstvena istraživanja.**

-Procedura je relativno jednostavna. No pristup je zbog velike potražnje ograničen, koliko sam shvatio iz uvjeta za pristup Arhivu, odnosi se samo za profesionalne povjesničare koji imaju titulu doktora znanosti. Da, upravo je koronakriza usporila i projekt na kojem trenutno radim, a jedan njegov dio čini i moje istraživanje u Vatikanskom apostolskom arhivu. Mnogi naši planovi na projektu se nisu mogli

ostvariti u ovoj godini zbog čega trpi kvalitetna provedba projekta. Naime, radi se o međunarodnom projektu kojeg financira Hrvatska zaklada za znanost pod nazivom "MEDEA – Moderne europske diplomacije i istočno-jadranski prostor", a koji okuplja niz domaćih i stranih znanstvenika iz nama susjednih zemalja. Na čelu toga projekta je dr. Jadranka Neralić s moje matične ustanove – Hrvatskog instituta za povijest.

Trg svetog Petra u Rimu / Foto: Pexels.com

Potporu u istraživanju dao mi je današnji vojni ordinarij mons. Jure Bogdan

*** Ako se ne varam, svojedobno ste surađivali s pokojnim Fabijanom Verajom na proučavanju vatikanske diplomacije s naglaskom na diplomatske odnose Vatikana i Kraljevine Jugoslavije sredinom 30-tih godina 20. stoljeća, kada je državni tajnik Svete Stolice bio kardinal Eugenio Pacelli, kasniji papa Pio XII., možete li nam reći nešto o tome vašem projektu?**

– Prilikom moga boravka u Rimu 2012. godine radio sam u arhivu Papinskog hrvatskog zavoda sv. Jeronima za potrebe moje doktorske disertacije. U toj prilici sam u arhivu Zavoda sv. Jeronima naišao na prijepis rukopisa dr. Nikole Moscatella, svećenika Hvarske biskupije i crkvenog savjetnika jugoslavenskog poslanstva pri Svetoj Stolici od 1922. do 1946. godine, koji je bio posvećen njegovim sjećanjima na tu službu. Upozorio sam tadašnjeg rektora Zavoda sv. Jeronima, a današnjeg vojnog ordinarija u Republici Hrvatskoj mons. Juru Bogdana na važnost rukopisa za našu crkvenu i političku povijest. On mi je smjesta dao svesrdnu potporu za izdavanje, te me je istom povezao s već sad pokojnim mons. Verajom koji je Moscatella osobno poznavao i imao njegovu pisanu ostavštinu. Ja sam kritički obradio Moscatellova sjećanja dajući tekstu potreban aparat za lakše snalaženje prilikom čitanja, dok je mons. Veraja napisao

predgovor i dodao neke važne dokumente iz Moscatellova osobna arhiva kojeg mu je ovaj ostavio prije svoje smrti. Moscatello je vrlo aktivno sudjelovao u pregovorima za konkordat između Svete Stolice i Kraljevine Jugoslavije koji je potpisan 1935., ali nikad nije ratificiran zbog otpora Srpske pravoslavne crkve. Rušenje konkordata 1937. i njegovo povlačenje iz beogradskog parlamenta Moscatello je doživio kao gubitak svake „iluzije o bratskoj snošljivosti“, ali i kao kraj tadašnjih prevelikih nadanja u mogućnost da jugoslavenska ideja zaživi u praksi.

Papa Pacelli potomak je starog rimskog plemstva koje je dalo niz istaknutih pravnika / Foto: flickr.com

Posljednji aristokrat koji je postao papom

*** Kako gledate na životni i crkveni put Rimljanina Eugenija Pacellija, koji je već nakon svećeničkog ređenja bio uključen u rad Državnog tajništva Svete Stolice, za biskupa je bio zaređen 1917. godine kada je zbog svoje prirođene diplomatske vještine te vrsnog poznavanja čak osam svjetskih jezika poslan za nuncija u Njemačku (1917. – 1929.), potom je imenovan za Državnog tajnika Svete Stolice (1930. – 1939.), te je, naposljetku, postao papa (1939. – 1958.).**

– Eugenio Pacelli je, što je vrlo zanimljivo, posljednji aristokrat koji je postao papom, potomak je starog rimskog plemstva koje je dalo niz istaknutih pravnika koji su zastupali Rimsku kuriju u raznim njezinim poslovima. Sigurno je takvo okruženje i podrijetlo pogodovalo u odrastanju mladog Pacellija. Međutim, njegov duhovni rast u svetosti i odlična intelektualna sprema svakako su bili presudni da postane papom. I to

u jednom od najdramatičnijih trenutaka papinske povijesti, kakav je bio najkrvaviji događaj u povijesti čovječanstva – Drugi svjetski rat. Pio XII. je, bez ikakve sumnje, bio jedan od najvećih papa 20. stoljeća.

Hitler je imao najmanju potporu u krajevima Njemačke s katoličkom većinom

* **Je li papa Pio XII. bio „Hitlerov papa“ kako ga, vjerojatno pozivajući se na sovjetsku komunističku propagandu za vrijeme i nakon Drugog svjetskog rata te kasnije na knjigu iz 2005. godine „Hitlerov papa: Tajna povijest pape Pija XII.“ britanskog novinara John Cornwella, nekritički etiketiraju pojedini povjesničari i samoprozvani vatikanisti, kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj? Dakle, bez obzira što su svojim svjedočanstvima u obranu papu Pija XII. stali redom veliki Židovi poput izraelske ministrice vanjskim poslova i kasnije predsjednice vlade Golde Meir, najvećeg svjetskog fizičara Alberta Einsteina, izraelskih medija na čelu s uglednim dnevnim listom *Haaretzom*, itd.**

– Pio XII. nije bio „Hitlerov“ papa, to je najobičnija dezinformacija koja ne odgovara povijesnim izvorima. Možda je takvu etiketu ponio samo zato jer je bio apostolski nuncij u Njemačkoj i što je potpisao konkordat kao državni tajnik Svete Stolice s Njemačkom 1933. nadajući se da će njime obraniti položaj katolika u Njemačkoj. Kao dobar poznavalac njemačkog jezika i kulture, ali i razvoja njemačke politike poslije Prvog svjetskog rata, kardinal Pacelli je presudno utjecao na encikliku Pija XI. pod nazivom *Mit brennender Sorge* iz 1937. godine. Prva je to enciklika pisana na njemačkom jeziku upućena njemačkim katolicima u kojoj ih upozorava na zablude nove njemačke ideologije, na njegove neo-poganske težnje i tezu da je kršćanstvo u biti židovska podvala „bijelom“ čovjeku. Naime Hitlerovi nacisti su bili posebno okrutni i prema Židovima konvertitima koji su prelazili na katoličku vjetru što je pokazao slučaj Edith Stein, odnosno sv. Terezije Benedikte od Križa, zaštitnice Europe. I naravno neprijateljski stav režima prema katolicima u čiju se obranu dignuo münchenski kardinal Michael Von Faulhaber. Inače Hitler je imao daleko najmanju podršku u krajevima gdje su njemački katolici bili većinski. Ideologija superiornosti jedne rase se protivila kršćanskom univerzalizmu. Moramo znati da je neutralna pozicija Pija XII. u Drugom svjetskom ratu uvjetovana pozicijom vjerskog poglavara koji je imao svoje vjernike i u Sovjetskom savezu, u Hitlerovoj Njemačkoj, u Roosveltovoj Americi kao i Churchillovoj Engleskoj. Uostalom, dok su se Francuska i Engleska dogovarale s Hitlerom, i dok se godinu kasnije Staljin priključio savezu sa Hitlerom, Eugenio Pacelli je pisao već spomenutu encikliku kao državni tajnik i najbliži suradnik pape Pija XI. On je bio vjerski poglavar koji je imao potpuno drugačiji kut gledanja na svijet toga vremena od tadašnjih svjetskih moćnika koji su bili u ratnom sukobu, tako da nije mogao zauzimati ratne strane s obzirom na karakter svoje misije. S druge strane, crkveni nauk u to vrijeme je bio rezerviran i ekvidistanciran i od zapadnih demokracija, odnosno američkog liberalizma, iako je prema njemu bio možda manje kritičan, a da ne govorimo o komunizmu, koji je imao daleko veće mogućnosti širenja od ove Hitlerove ideologije. Sve ih je jednako smatrao opasnim za opstanak kršćanske civilizacije. Njegova neutralnost u ratu nije bila stvar kukavičluka, nego njegove neovisne i snažne pozicije u odnosu na svjetske sile, dakako on je bio veliki duhovni i moralni autoritet i nije imao divizije na Staljinovo čuđenje, ali upravo se u tome krila njegova snaga i moć na kojoj je zasnivao svoju neovisnu i neutralnu poziciju. Zapravo je neutralnost omogućila da spašava Židove jer su objekti i imovina Crkve, posebno u Rimu i Italiji, u koje su se sklanjali Židovi, bili važni kao neutralni u

zaštiti pred njemačkim okupacijskim snagama nakon pada fašizma u Italiji u rujnu 1943. Prema nedavnim istraživanjima, neki povjesničari poput Marka Rieblinga ukazuju, na temelju brojnih izvora različite provenijencije, da je papa Pio XII. djelovao u tajnoj diplomaciji u sklopu koje je neuspješno pokušavao srušiti Hitlerov režim uz pomoć njemu bliskih urotničkih krugova u Njemačkoj i Berlinu, što je bilo u skladu s onom starom postavkom stoljetne katoličke teologije da je pobuna protiv tirana moralno prihvatljiva.

Nadbiskup zagrebački Alojzije Stepinac na optuženičkoj klupi / Foto: Zagrebačka nadbiskupija

Pio XII. je detektirao militantni ateizam jugoslavenskih komunista nakon 1945.

*** Papa Pacelli je tijekom svoga 19-godišnjeg pontifikata proglasio 33 sveca, a 12. siječnja 1953. na konzistoriju je među kardinale uvrstio i zagrebačkoga nadbiskupa Alojzija Stepinca, za vrijeme njegova boravka u kućnom pritvoru u Krašiću. Usto, papa Pio XII. je sudski progon nadbiskupa Stepinca prozvao „najžalosnijim procesom u povijesti Crkve“. Kakav je, po vašem mišljenju, bio odnos Pacellija i nadbiskupa Stepinca u to vrijeme?**

– Odnos je bio prisan, prije svega jer su dijelili mnoge poglede prema Crkvi i svijetu u onom vremenu. Papa Pacelli je gajio velike simpatije prema kardinalu Stepincu, s golemim razumijevanjem je pratio njegovo stradanje dajući mu svaku podršku u njegovom hrvanju s Titovim režimom. Isto tako, dobro je shvaćao položaj Katoličke Crkve u Hrvatskoj nakon 1945., kada je uočio da je militantni ateizam jugoslavenskih komunista najopasniji od svih režima u istočnoj Europi koji su pali pod utjecaj Moskve.

Međutim, ni nakon razlaza Staljina i Tita 1948. nije mijenjao svoj stav prema jugoslavenskom režimu i njegovoj radikalnoj naravi prema vjeri i Crkvi, vjerojatno zato jer je imao pouzdane Stepinčeve informacije, primjerice o likvidacijama i proganjanju katoličkog svećenstva koje su bile golemih razmjera. S druge strane, beskompromisna borba Pija XII. protiv svjetskog komunizma i njegova širenja u godinama nakon Drugog svjetskog rata, dala je golemu duhovnu snagu i kardinalu Stepincu da se može nositi sa pritiskom u Hrvatskoj u tim vremenima otvorenog progona Crkve. Osim toga, Stepinac je pokazao beskrajnu odanost Svetoj Stolici i papi kada je odbijao svaku pomisao da se Katolička Crkva odvoji od Rima u nekakvu hrvatsku narodnu crkvu kako je to nudio Tito. Jugoslavenski režim nije mu ostao dužan, tako da se i on priključio propagandi optužujući ga da je „Hitlerov" papa i suradnik nacizma. U knjizi Carla Falconija iz 1965. pod naslovom „Šutnja Pija XII." veliki dio materijala protiv Pija XII. i navodno njegove sporne uloge u Drugom svjetskom ratu priredile su piscu ovog djela upravo jugoslavenske tajne službe.

Sveti Otac Pio XII. i kardinal Alojzije Stepinac bili su istomišljenici *** Na mrežnim stranicama Zagrebačke nadbiskupije mogu se pronaći pisma pape Pija XII. koje je slao nadbiskupu Stepincu za njegova uzništva, u njima se može iščitati da su njih dvojica bili bliski prijatelji, istomišljenici, koji su se borili protiv oba totalitarizma, nacističkog i komunističkog. Obojica su pomagali progonjenim Židovima za vrijeme Drugog svjetskog rata, što je, unatoč podmetanjima, i bilo za očekivati jer su obojica bili pastiri Crkve koja propagira pacifizam i poruku da smo pred Bogom svi jednaki.**

-Posve je sigurno da su bili istomišljenici. U velikim ideologijama 20. stoljeća vidjeli su smrtnu opasnost za opstanak kršćanske civilizacije. Tijekom rata, ali i prije njega, Pio XII je zagovarao mir, nasuprot ratnih aktera, njegova jedina ideologija bila je ideologija mira protiv krvavih obračuna naroda zaraženim zabludama ideologija. On je krivca za rat vidio upravo u odustajanju moderne politike od tradicionalnog kršćanskog morala. Iste godine kada postaje papa odmah objavljuje u povodu izbijanja svjetskog rata svoj manifest mira u enciklici *Summi Pontificatus* ulistopadu 1939. U revolucionarnim pokretima nacionalsocijalizma i komunizma vidjeli su Pio XII i kardinal Stepinac karikature vanjske promjene svijeta, pokušaje da se svijet silom uredi i promijeni tobože u nekakvo savršenije i naprednije društvo od dosadašnjega. Nasuprot tome, njih dvojica su držali da je jedina istinska i prava promjena kako je vidi kršćanska vjera, ona unutarnja preobrazba ljudskog srca u svakom čovjeku i njegovo obraćenje Bogu u krilu Crkve. Gledanje na čovjeka kao onog koji je definiran prema rasnoj definiciji ili čovjeka kao čistog proizvođača materijalnih dobara protivilo se podjednako onoj slici čovjeka kako su ih vidjeli Pio XII. i kardinal Stepinac, ali i čitava kršćanska tradicija, a to je da je čovjek prije svega *imago Dei*, biće koje ima nadnaravni izvor i utemeljenje, onkraj ovog svijeta. Iz takvog njihova razmišljanja su proizlazile akcije spašavanja Židova u Drugom svjetskom ratu. Gary Krupp i njegova supruga kao ugledni njujorški Židovi pokrenuli su jednu međureligijsku fondaciju pod naslovom *Pave the Way*. Oni su istraživali druge arhive u Europi i svijetu kao i druge crkvene arhive u Rimu i Italiji gdje su pronašli oko 76.000 dokumenata o ulozi Pija XII. u spašavanju Židova. Obraćenje velikog židovskog rabina Rima Israela Zollija nakon rata također je veliko svjedočanstvo, budući da je na krštenju uzeo ime Eugenio, kao i njegova supruga ime Eugenia u čast papi Piju XII. i njegovom velikom angažmanu oko spašavanja Židova.

Nadbiskup Stepinac na Križnom putu u Mariji Bistrici 1943. / Foto: Zagrebačka nadbiskupija

Ni za Papu ni za Crkvu nije upitna Stepinčeva svetost i mučeništvo

*** Kad smo kod kardinala Alojzija Stepinca, kako vi gledate na proces kanonizacije našega blaženika, što očekujete kako će se odvijati taj proces u narednim godinama s obzirom da je papa Franjo osnovao deseteročlanu mješovitu hrvatsko-srpsku komisiju, čija je zadaća bila zajednički razmotriti lik kardinala Alojzija Stepinca prije, za vrijeme i nakon Drugog svjetskog rata. Predsjedatelj Komisije je predstavnik Svete Stolice (predsjednik Papinskog odbora za povijesne znanosti otac Bernard Ardura). Podsjetimo, u Komisiji su sa hrvatske strane bila dvojica predstavnika Hrvatske biskupske konferencije (kardinal Josip Bozanić i biskup Antun Škvorčević) i Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine (biskup Ratko Perić), kao i dvojica povjesničara s Hrvatskog instituta za povijest dr. sc. Mario Jareb i dr. sc. Jure Krišto. U ime Srpske pravoslavne crkve u Komisiji su bili mitropolit zagrebački Porfirije, episkop slavonski Jovan, mitropolit crnogorsko-primorski Amfilohije, episkop bački Irinej te bivši veleposlanik Republike Srbije u Vatikanu, a sada stalni predstavnik Republike Srbije pri UNESCO-u Darko Tanasković. Mješovita komisija je dosad održala šest sastanaka, zadnji je bio u Rimu u Domu svete Marte još prije više od tri godine, 12. i 13. srpnja 2017. godine. Dakle, u protekle tri godine, praktički ništa značajnije nije se dogodilo na tu temu?**

– Mislim da smo svi pomalo žrtve svojeg vremena, konkretno današnje kulture nestrpljivosti da sve mora biti ovdje i sada, pa tako i s kanonizacijom blaženog kardinala Stepinca. Isto tako, danas se u istom tom i takvom vremenu dovodi u pitanje

svaki autoritet, pa tako i autoritet Crkve. Ni vjernike nisu mimoišle te značajke postmodernog duha. Crkva je najstarija ustanova, zapravo jedina koja je preživjela od antičkog vremena i ona posjeduje golemo institucionalno iskustvo, prema tome, ona najbolje zna kako i kada okončati taj proces, isto tako odlaganje kanonizacije nije upereno protiv blaženog kardinala Stepinca, niti protiv Hrvatske, kako se ponegdje može čuti u nesmotrenim izjavama. Ni za Papu ni za Crkvu nije upitna njegova svetost i mučeništvo. Što se tiče mješovite komisije, ona je plod shvaćanja s Drugog vatikanskog sabora da je Crkva pozvana na ekumenski susret s pravoslavnim crkvama. Nažalost, nije se mogao osjetiti radikalan zaokret u pogledu prema blaženom kardinalu Stepincu na drugoj strani. Žalosti i to da su odlaganje kanonizacije iskoristile one snage neprijateljski raspoložene prema Stepincu u domaćoj javnosti koje iznova pokušavaju na jedan suptilan način oživjeti stare mitove o njegovom liku i djelu, dovodeći u pitanje tako njegovu moralnu veličinu.

dr. sc. Stipe Kljaić objavio je knjigu „Nikada više Jugoslavija – intelektualci i hrvatsko nacionalno pitanje“ (Zagreb, 2017.) / Foto: Privatna arhiva Stipe Kljaića

Papa Pio XII. je borbu protiv ateističkog komunizma shvaćao kao duhovni rat

*** Iako se papi Piju XII. prigovara da je više bio politički, a manje duhovni Otac, što je možda i logično s obzirom na svjetske okolnosti za vrijeme njegova pontifikata, on je 1950. godine proglasio dogmu o uznesenju Blažene Djevice Marije na Nebo. Dakle, zahvaljujući u prvome redu njemu danas 15. kolovoza slavimo blagdan Velike Gospe ili Uznesenja Blažene Djevice Marije na Nebo. Što možete kazati o njegovom duhovnom poslanju, njegovim enciklikama među kojima je bilo mnogo njih koje su bile dubokog religijskog karaktera?**

– Pio XII. je silom prilikom postao čovjekom politike i diplomacije u onim okolnostima Drugog svjetskog rata i Hladnog rata. Ali i taj aspekt nije ruban ako gledamo povijest Crkve i papinstva, dapače, on je bio i jest jako važan i ne treba ga zanemarivati, kao i to da se ne smije naivno vjerovati da može postojati nekakvo „spiritualno“ kršćanstvo lišeno svake realnosti života. Nemoguće je odvojiti njegov politički i diplomatski rad od njegove duhovne karizme i svetosti života, kako bi htjele takve interpretacije. Njegovo snažno promicanje pobožnosti prema Blaženoj Djevici Mariji je imalo i duhovno poslanje, ali istodobno i poslanje borbe protiv ateističkog komunizma, jer je on borbu s komunizmom shvaćao kao duhovni rat te je tako htio borbu katolika diljem svijeta protiv komunizma staviti pod zaštitu Majke Božje, što se može jasno vidjeti iz njegovih enciklika poput one iz 1954. naslovljene *Ad coeli reginam*.

Papa Pio XII. je snažno promicao pobožnost prema Blaženoj Djevici Mariji / Foto: pinterest.com

Veliki borac protiv totalitarnih i antikršćanskih ideologija 20. stoljeća

*** Za kraj, nekoliko riječi o ostavštini pape Pija XII. Po čemu ćemo ga posebno pamtiti, kako gledate općenito na njegov pontifikat iz današnje perspektive? Zašto je zaustavljen ili usporen proces njegove beatifikacije odnosno kanonizacije. Kakva su vaša razmišljanja hoće li ga papa Franjo proglasiti svetim, mimo uobičajenog protokola, kako je najavio još 2013. godine. Naime, papa Franjo je navodno bio sklon da papu Pija XII. proglasi svetim na isti način kako je odobrio proglašenje svetim nasljednika pape Pija XII. – pape Ivana XXIII., nakon potvrđivanja još jednog čuda po njegovom zagovoru. Međutim, papa Franjo može donijeti odluku da preskoči i taj dio te da ga proglasi svetim na temelju tzv. sigurnosti spoznaje – *scientia certa*. Podsjetimo, papu Ivana XXIII. i papu Ivana Pavla II. u Vatikanu je 27. travnja 2014. godine papa Franjo proglasio svetima.**

– Papa Pio XII. će ostati upamćen kao veliki borac protiv totalitarnih i anti-kršćanskih ideologija 20. stoljeća, drugim riječima apologet prava Crkve i njezinog nauka u jednom vrlo zamršenom i dramatičnom razdoblju u povijesti Katoličke Crkve. Osim djelovanja protiv hitlerizma, Pio XII. je imao veliku ulogu nakon rata u zaustavljanju prodora komunizma u Italiju, gdje se aktivno uključio u politički život na strani *Democrazia Cristiana* protiv snažnog talijanskog komunističkog i revolucionarnog pokreta, ali i svojim beskompromisnim držanjem i podrškom Mindszentyu i Stepincu i odbijanjem svećeničkih udruženja pod kontrolom države zaustavio je prvi i snažni udar na Istočne katoličke crkve. Upravo u trenucima najvećeg pritiska komunističkih režima papa Pio XII. je bio beskompromisni borac u obrani crkvenog nauka i prava Crkve pod komunističkim režimom. Iako je taj otpor značio golemu žrtvu, ipak je on bio presudan za opstanak katoličanstva pod komunističkim režimima. Veliki udarac infiltraciji komunizma dao je odlukom 1949. godine da se svaki katolik koji se učlani u komunističku stranku automatizmom izopći. Vjerojatno je ona donesena pod snažnim dojmom negativnih vijesti s Dalekog istoka gdje je provedena kineska revolucija koja je u toj značajnoj zemlji uništila cvjetajuće kršćanstvo.

Sovjetski vođa i komunistički diktator Josif Visarionovič Staljin / Foto: flickr.com

Zapravo se fama da je on „Hitlerov“ papa potencira kasnije, nakon njegova života, kao hladnoratovska komunistička propaganda protiv lika i djela Pija XII. upravo zbog toga jer je on uspio zaustaviti snažni prodor komunizma u zapadne europske zemlje. Prilike u zapadnoj Europi su bile takve da je nakon pada nacizma u Njemačkoj nastao golemi prostor za širenje komunističkog utjecaja. Sovjetski utjecaj u zapadnoj Europi nakon rata doživio je veliki zamah te mu se kao organizirana duhovna snaga suprotstavio upravo Pio XII. Smatrao je da ako padne Italija u ruke komunista da će domino-efektom doći pod komunizam i Španjolska i Francuska te tim redom cijela Europa, zaključio je dr. sc. Stipe Kljaić, povjesničar s Hrvatskog instituta za povijest.

Hoće li papa Pio XII. biti proglašen svetim i kad? / Foto: papapioxii.it

Autor:
Ivan Matić Nević *(ivan.matic1976@gmail.com)*

Fotografije:
privatna arhiva dr. sc. Stipe Kljaića, arhiva Zagrebačke nadbiskupije i Informativne katoličke agencije (IKA), papapioxii.it, flickr.com, pinterest.com, Vatican Media

***

U sljedećem nastavku (5/6)…
Razgovor s crkvenim velikodostojnikom i/ili sveučilišnim profesorom teologije nakon otvaranja javnosti donedavno tajne arhivske građe iz Vatikanskog apostolskog arhiva, a vezanih uz pontifikat pape Pija XII. (1939. – 1958.)

P.S.
Dopušteno je drugim medijima prenošenje ovoga sadržaja uz ob*javu izvora i autora.*

This entry was posted on Friday, October 16th, 2020 at 8:04 pm and is filed under Aktualno, Nekategorizirano You can follow any responses to this entry through the Comments (RSS) feed. Responses are currently closed, but you can trackback from your own site.